

Mellékletek.

I. Jelentés a könyvtárról.

Tisztelt Közgyűlés!

Az elmúlt év eredményeiről beszámolandó, két jelenségről kell bővebb szóval megemlékezmem. Az első az, hogy az 1903. évre benyújtott állami költségvetési javaslat a reménységnek rózsaszínű felhőit hiában vonatta föl a mi egünkre is, mint az egész egylet egére. A másik az, hogy a könyvtár munkája a megelőző év eredményeihez képest is, jelentékeny haladást mutat. Amaz a maga ridegségével figyelmeztetett arra, hogy a reménység vonzó képeit hiába is rajzolgattuk magunk elé; emez meggyőzött arról, hogy a könyvtár kifelé való hatásában is mindjobban teret foglal. Amaz lesorvasztotta ambícióinkat, emez felajzotta törekvéseinket. Ha tehát a végső számadást lezárjuk, a múlt évi mérleg úgy alakul, hogy a mit veszteségül róttunk fel, mikor arról értesültünk, hogy az állami segély 1903-ra elmarad, statisztikánkban mélyebb nyomot nem hagyott, mert a társadalom szinte kivételes buzgósággal támogatott minket, hogy vigasztalódást találjunk abban, a mit megnyertünk, azért, a mit elvesztettünk.

Látni való, hogy a reménység, melyet könyvtárunknak jövődjéhez fűztünk, játszik ugyan velünk, de el nem hagyhat bennünket. Ime, ennek az évnek eredménye, pedig mekkorát csalódtunk az állami segély elmaradásában, végső kimutatásunk szerint, fölülmúlja az előző évekéit; oda bízunk, a hova nem kellett volna és onnan nyertünk segítséget és nagy értékű támogatást és igen becses gyarapodást, a honnan nem is gondoltuk. A társadalom fölismerete és pártolásába vette intézelünknek közművelődési jelentőségét. Észrevette, hogy a könyvtár más, mint bizonyos könyveknek és egyéb dolgoknak holt anyaga és gyűjtőhelye, hogy a könyvtár él és hogy élni kíván, hogy a mit mi teszünk, nem magunkért tesszük, hanem a műveltségért, a tudományért, a közönségért és a mit legelőbb kellett volna említenem: magyar hazánk és nyelvünk, nemzeti múltunk és jövődjünk dicsőségeért. A könyvtárat odakiut megszokták olvasó és kimerítő lexikonnak tekinteni, az amerikaiak a legnépszerűbb egyetemet látják benne, az angolok a műveltségnek általános szükségletét, a németek a haladásnak biztosítóját és a művelődési egységbe foglaló politikájuknak egyik eszközét a könyvtárakban látják és tudják. Az a tudat, hogy a keleti németiség könyvtárilag és tudományos közösségben van a nyugati hódolt terület-

tel s a birodalom centrumával kapcsolódik, szinte politikai eszmévé és eszközzé izmosult. Nekünk magyaroknak még számosabb okunk van arra, hogy közművelődési intézményeinkben a nemzeti életnek legmegbízhatóbb eszközeit és a magyar és hegemon műveltségnek igaz fókuszait tekintsük. A mi könyvtárunk itt, a keleti végeken, telve van történeti argumentummal és művelődési dokumentummal annak a bizonyítására, hogy itt mindig a magyar faj és fej volt az uralkodó faj és fej, mióta őseink ezt az örökség címén és a fegyver jogán birtokukba vették. Telve van viszont argumentummal annak a bizonyítására, hogy az újkor művelődési küzdelmében is meg akarja helyét tartani a magyar műveltség által. Minden könyvtár és muzeum egy-egy vár, a melyben a nemzeti múlt kultusza él és védekezik, egy-egy műhely, a melyben a nemzeti szellem él és dolgozik. A mit a könyvtár begyűjt és megment, a mit a múltból felkutat és hozzáférhetővé tesz, mindenik adat és emlék, mindenik könyv és írás egy-egy téglája a múltnak, törmeléke az időnek, hirdetője az itt élt és dolgozott magyarságnak s bizonyossága itt a három nemzetet egybekötő hazafiságnak. S minden munka, a mely a könyvtárban történik, egy-egy lépés a haladás felé. Minden törekvés, a mely a könyvtárt támogatja, részvétel a nemzeti művelődés és küzdelem munkájában és minden eredmény, a mely nyomában jár, erősség a jövőre.

A mit az amerikai és az angol tart és hirdet, hogy a könyvtár nagy szerepet játszik a nemzeti művelődés alakulásában, a mit a németiség érez, hogy az egységes könyvtári világ a német egységet is erősíti, mindaz a mi magyar viszonyaink szerint is föltétlenül áll. De van még egy ok, a mi annyi és más okon kívül, a könyvtárak és közművelődési intézetek jelentőségét minálunk kivételesen fontossá teszi.

Közönséges beszéddé lett, hogy a magyar nemzet századokon keresztül csak hadakozott, védelmezte a Nyugatot Kelet ellen és míg a magyar paizsnak biztos védelme alatt a nyugati ember tanult, ipart és művészetet űzött és a magasabb műveltség örömeinek élt, a magyar elmaradt, nem tanult és nem dolgozott. Ez a felfogás éppen olyan hibás, mint a milyen igazságtalan. A mi történetünk megtanít arra, hogy igen sok szolgálatot tettünk a Nyugatnak, míg felfogtuk a Kelet csapásait, de könyvtáraink és gyűjteményeink meg arra tanítanak meg, hogy mindig dolgoztunk, Európával és a műveltséggel mindig lépést tartottunk, éreztük az idők szellemét és egyben-másban szorosabban is kapcsolódtunk a nyugati világhoz. Eddig, míg csak elméletből alkottunk képet a magyarság műveltségéről a múltban, megjárták az ilyen dolgok, de ma, mikor lépten-nyomon beleütközünk saját múltunk emlékeibe és alkotásaiba, finomabb megkülönböztetésekre is képesítve vagyunk. A tény immár

tény: hogy a mi múltunk telve van a nyugathoz való kapcsolódás vágyával és ezer év óta a mívelt Európa határa Magyarország határával egybeesik. A kérdés már most e kapcsolatot megismerése, megmagyarázása körül alakul ki. Milyen közel voltunk a műveltséghez, mennyire vettünk benne részt, vittük-e mi is előbbre, adtunk-e a nyugatnak mi is valamit, vagy mindig csak vettünk tőle? mind e kérdések a művelődés-történet körébe tartoznak, de gyűjtemények nélkül sehol és soha nem oldhatók meg. Mind e kérdésekben benne van már annak a régi tanításnak a megtagadása és annak az új eredménynek a föllállítása, hogy a magyarság a jövőre azzal szerzett jogot, hogy a múltban ezer éve részese az európai, tehát az uralkodó polgárosultságnak.

Nemzeti jellegű gyűjteménynek tehát kétszeresen kell arra gondolnia, hogy ne csupán hivatalos munkát végezzen, hanem létéuek titkával a maga közönségét is megismertesse, törekvésével azonosítsa, céljaira fogékonyvá tegye, munkájában társául nézze és tevékenységéből neki jelentékeny részt biztosítson. Ez a törekvés, ez a gondolat öntudatlanul élt azokban, kik a mi muzeumunkat megalapították. Tudták ugyan, hogy mit cselekszenek, de a muzeum megalapítását és az abban rejlő gondolatot a mai viszonyok szerint nem érezhették, nem is értékelhették. Mi utódok nyomukba kívánunk lépni, de most már teljes öntudattal és minden igyekezetünkkel iparkodunk megvalósítani azt az eszmét, a melyet ők intuitívan megéreztek, a melyet mi legjobb meggyőződésünk szerint képviselünk. Hirdetjük a muzeumnak és a könyvtárnak ezt a nemzeti jellegét és föladatát és be akarjuk ültetni e gondolatot az egész magyarság szívébe.

Az elmondottak elméletben való összefoglalása voltak annak, a mit a mi közönségünk az elmúlt év folyamán gyakorlatban megvalósított. Mert évek hosszú sora óta nem történt annyi a társadalom részéről a muzeumi könyvtár érdekében, mint az imént. Mintha valami titok pattant volna ki az emberek szívében, melegség támadt, nyílt eszmeként vált kedvessé az a gondolat, hogy az erdélyi muzeum könyvtárát gyámolítani kell. Ez a gondolat hamarosan nyilvánosságossá lett és mint ható erő, nagy értékű tényekben mutatkozott. Szinte úgy látszik, mintha az egész társadalom részt kívánna magának a könyvtár munkájából. Úgy látszik, mintha visszatérne az alapítás idejének eszményi fölfogása és igazán önzetlen áldozatkészsége. Mintha a társadalom sejténé, hogy mi magunk szegények vagyunk és támogatásra szorúlunk, mintha megérezte volna a mi bánatunkat, hogy a várt segílyt elvesztettük és meg akart volna vigasztalni.

A múlt év elején azzal ringattuk el csalódásunk keserűségét, hogy az állam segítő keze nem hagy el minket. Az év végén azzal

ringatjuk el keserőségünket, hogy az erdélyi társadalom nem hagyott el minket. Ma pedig nyugodtan és örömmel számolunk be arról, hogy a múlt év eredménye meglepő, adatai bizalmat keltők és haladásunk kétségtelenül jelentékeny, noha szegénységünk ma szembe-
szökőbb, mint eddig bármikor volt. Ezt a tételt két szám igazolja, melyet a mellékelt kimutatásból veszek.

Vásárlásból a múlt évben 126 műnek 332 kötetét, illetőleg részét szereztük; ajándékban pedig 3553 műnek 5660 kötetét, illetőleg részét, de csak a nyomtatványok osztályában.

Az egész gyarapodás a nyomtatványok osztályában: 3879 mű 6890 kötetben. Ha most ezek az adatok megszólalnak, elmondják, hogy könyvtárunk kifelé való hatásában az erdélyi társadalom előtt jelentékeny haladást tett. E hatásnak az az igazi mértéke, hogy az egész társadalom hozzájárult a muzeumi könyvtár gyarapításához; főuraink és szegény embereink adománya kerül egymás mellé és hirdeti a nemzeti múlt megbeesülésében és a muzeum megértésében egybeforró magyar szívek megrezdülését.

A könyvtár kéziratok és levéltári osztálya hasonló becses és gazdag adományokkal dicsekszik. Ezek a gyűjtemények is önállósulnak és kezdik megnyerni azt az alakot, a melyet az intézmény megalapításakor tervezői eléjük tűztek: hogy az erdélyi nemesség és magyarság történetének és az erdélyi irodalom és tudományosság múltjának letéteményesei legyenek.

A nagy családok családi levéltárai és gyűjteményei ebben az évben ajándék- és örök letétképpen kerülvén a muzeumi könyvtárba, a régi és bizony feledésbe menő traditio elevenedett meg, de ez a gondolat ma még szélesebb körben is kezd hatni, midőn könyvtárunk egymás után fogadja el és kéri be a kisebb családok leveles ládái és leveles tarisznyáit. Így ebben az évben a benzédi Pap, a malomfalvi Benedek, a tarcsafalvi Pálffy, az albisi Barthos, a szentimrei Balogh nemes székely családok családi leveleit szereztük meg, illetőleg kaptuk ajándékul. A pókai Sárosy kihalt székely főnemes-család íratait három helyről gyűjtöttük egybe, hogy együtt legyen az, a mit a történet együvé rendelt, de a gondatlanság szerteszört. A gróf Bánffy György családi levéltára, mely eddig Kolozsvárt volt őrizetben, a muzeum gondozása alá került; br. Apor Gáborné, nagynevű elődjének, az erdélyi élet klasszikus tollú leírójának, br. Apor Péternek levelezéseit és íratait adta át és a muzeum-alapító Kemény-családnak bárói ágából Kemény Pál báró malomfalvi könyvtárát ajándékul és a levéltárat letétül adta át könyvtárunknak; gr. Lázár Mórné a szárhegyi gr. Lázár-család meggyesfalvi levéltárát helyezte letétbe. Az adományozók sorában Kolozs vármegye közönségét nem azért említem különös hálával, mert a mi gyűjteményeinket igen értékes,

újabbkori anyaggal volt szíves gyarapítani, hanem azért, mert ezzel a tényével példát adott és törvényt statuált, hogy az erdélyi vármegyék és — hozzáteszem — városok mi módon karolhatják fel a muzeumot. Persze egyik nagyon művelt és előkelő helyet elfoglaló székely város, mikor kiselejtezett levéltárának félreteendő anyagát olesó pénzért elvesztegette, még nem vett tudomást Kolozs vármegye közönségének hazafias elhatározásáról. De a muzeum könyvtára intézkedett, hogy ebből az elkótyavetyélt anyagból, a mi megmenthető, megmentessék. A mentés közös erővel ment, mert az illető város a muzeum mozgolódására figyelmessé lett és mi előttünk válogattatta vissza a mit kidobált, mert nem tudta, mit kell kivonni és mit kell benne hagyni a levéltárban és többet fizetett a visszaválogatásáért, mint a mit az egészért kapott. A könyvtár így másodkézből tudott csak válogatni, de még mindig tudott hasznavehető anyagot megmenteni, azt azonban pénzen váltotta magához.

A levéltár anyagának ilyen nagy méretű és nagy értékű gyarapodása új időszak kezdetét jelentheti, a levéltárnak olyan irányú fejlődését, a mely a történeti szerepet játszott családok és nemzetségek levéltáraival egy erdélyi nemzeti levéltár kialakulására vezethet. Könyvtárunkban a régi nagy alapítók és a nagy gyűjtők munkájának eredményeként ennek a levéltárnak igazán becses alapja volt, mely most a tavalyi adományok révén tekintélyessé és annál vonzóbbá is lett. A fejlődés útján megállani nem volna jó, folytonos munkával és fokozatos figyelemmel lesziünk azon, hogy ezt a gondolatot meg is valósítsuk.

A kézirattár gyarapodása a régi évekéhez képest az idén nagyon jelentékeny, de a levéltári és nyomtatványi osztályokéhoz mérve nem túlságos. Itt és ott az anyag bősége mellett annak belső értéke is kiváló. Kézirattárunk régi anyagához viszonyítva új szerzeményeinket, különösebb jelentőségű darabról nem tehetek említést. Inkább a keretek teltek, mint hogy egyes kiváló darabok jöttek volna be.

Már a nyomtatványok anyaga megint igen szép és igen értékes. Régi Magyar Könyvtárunkba 22 művet soroltunk be, közöttük a Turóczy-krónikának brünni kiadását, mely eddig hiányzott és a mely egy levél hián teljesen ép, közelkorú kötésben, a címképpel együtt és széles margós példányban vásárlás útján jutott birtokunkba. Dr. Gergely Sámuel úr adományából egy régi, XVIII. sz. papi könyvtárt kaptunk; Hangay Oktáv úr ajándékából egy egészen új gyűjteményt, mely a pángermán eszme érdekében megindult agitáczióinak és polemiainak szinte teljes anyagát öleli fel. Az adományozó e mozgalomnak magyar részről éles szemű bírálója és törhetetlen hűségű krónikása lévén, gyűjteménye a maga nemében teljesnek mondható és e kérdésnek történeti okmány- vagy írártára

gyanánt tekinthető. A Kolozsvári Nemzeti Kaszinó hírlapjainak szép sorozatával, Makray László úr néhai Torma Zsófia könyvtárának maradványával, Szádeczky Lajos úr nagyobb könyvadományával és báró Kemény Pál úr, mint már fentebb említettem, malomfalvi könyvtárának nagyobb és régebbi irodalmi műveket magába foglaló felével ajándékozták meg könyvtárunkat. Ezeket a nagyobb ajándékokat főlemlítve, mellékelte jegyzékünk szerint még számosan gazdagították adományaikkal könyvtárunkat és így lehetővé tették, hogy ez évi működésünket kiválóan gazdag eredménnyel zárhassuk le. Ha a sorban az utolsó helyen említem meg Ajtai K. Albert úr ajándékát, azért teszem, mert ezzel egy késő kötelesség lerovását kapcsolom össze. Erdélynek az utóbbi évtizedekben volt egy kedves krónikása, ki hírlapjaiban és könyveiben azt a feladatot végezte és azt a tradíciót folytatta, a melyre az Erdélyi Múzeum-Egylet alapított: a honismeret terjesztését. K. Papp Miklós a múlt évszázad hetvenes éveiben egymaga többet tett az erdélyi történet forrásainak felkutatására és megnyitására, mint kortársai — szinte azt mondhatnám — együttvéve. K. Papp Miklós gyűjteményei az idén jutottak a könyvtár birtokába Ajtai K. Albert úr áldozatkészségéből. Így az a cél, a melyet szolgált, a törekvés, melyet képviselt, most holta után és saját gyűjteményei által tovább is az ő nevéhez fűzve, méltó örökös kezében éli túl őt és hirdeti rajongó szeretetét és hasznos szolgálatait. S ha már a múltban járunk, említsük meg, hogy a könyvtár régebben nyert, de még be nem kebelezett anyaga is most került beosztásra, a Kemény Sámuel gróf gyászjelentéseiből 20 darab kézíratos gyászlevél és br. Radák Adámné adományából 1731 vegyes nyomtatvány.

Ime, t. közgyűlés, ez a társadalom hozzájárulása. A miénk ezzel szemben nagyon kevés. 126 műnek 332 kötetét, illetőleg részét vásároltuk mi magunk. Azaz ennyi az, a mi tőlünk tellett. Tavalyi jelentésemben bővebben fejtegettem, hogy ez az árva szegénység mit jelent a gyűjtemény életében. Most tehát erre nem térek ki, de a helyett föl kell vetnem a kérdést: haladhat-e könyvtárunk ezen a rögs útön, betölti-e hívatását szegénységének ilyen mezítelen és kendőzhetetlen állapotában? Ezelőtt két évvel kifejtettem, hogy a muzeumi könyvtár tíz év alatt az egyetemi mögött messze elmaradt. Nem a számszerű adatok leptek meg, hanem az a tanulság, a mely ebben a tényben benne van. A két könyvtár két irányban volna fejlesztendő; az egyetemit a nemzetközi tudományosság gyűjtő helyévé kell tenni, a muzeumit a nemzeti tudományosság és múlt fokusává. De lehet-e ott céltudatos munkásságról szó, a hol a pénzbeli erő hiányzik? Fejleszthetjük-e a muzeumi könyvtárt úgy, hogy az maga nagy feladatát betöltse, ha nincs rá módunk; tudjuk-e a mi jó és áldozatokra kész társadalmunk igényeit méltóan szolgálni, ha

nem viszonzozhatjuk azt a figyelmet, azt a támogatást, a melylyel találkoztunk az idén is öntudatos és célunkhoz mért munkássággal? Kérdések s bennök van a felelet is. Itt van az ideje annak, hogy a könyvtár elfoglalja régi helyét az egyesület háztartásában, hogy a könyvtárral együtt a többi gyűjtemény is megfelelő javadalmazásban részesüljön. Ha a magunk ereje nem elég: erők forrásait kell felfedezni, a muzeum hatását ki kell vinni a nagyközönségnek sokkal szélesebb rétegei közé, a muzeum jelentőségét meg kell magyarázni az egész magyar földnek és támogatást kell kérni a közoktatásügyi kormánytól. Mert a muzeum élő tanuja a múltnak, erőforrása a jövődönnek, ébresztője a hazafias lelkesedésnek és tárháza a kegyetlenek. Erkölesi és anyagi erők, vagyon és érték, eszmény és erkölcs lakoznak a muzeumok falain belül. A mi nemzeti életünk nem olyan gazdag, hogy ezek nélkül el lehetne.

Ha nem volt módunk, hogy a könyvtárat öntudatosan gyarapíthassuk, a felmerülő emlékeket megmentendő, magunkhoz válthassuk: módunkban volt és ezt szívesebben vallom be az, hogy a könyvtár belső munkájában nagy és régóta hiányt pótló munkákat folytassunk és indítsunk meg. A könyvtári olvasóterem elé ruhatárat állítottunk és az olvasóterem szellőztető készülékét megcsináltattuk úgy, hogy e két intézkedés által lehetővé vált az olvasóterem nyitási idejének meghosszabbítása és naponként 8 órán keresztül való nyitvatartása. Az anyag belső rendezését folytatva kiválogattuk és felállítottuk az apró nyomtatványok csoportját. De ez a munka az egész vonalon még nincs befejezve. A hátralékos kölcsönzések behajtását is szorgalmaztuk. Nem sokára részletes kimutatásban fogom feltüntetni a felmerült eredményeket. Megindítottuk a kéziratár és a levéltár rendezését és feldolgozását. A közoktatásügyi Miniszter úr a múlt év végén kegyes volt e munka végzésére egy kiváló szakember berendelését engedélyezni. Dr. Veress Endre, a dévai áll. főreáliskola tanára, az ismert történetbűvár és író 1903. őszén kezdette meg itteni működését és oly eredménnyel dolgozik, hogy ma már a levéltár keretei meg vannak állapítva, az anyag ezek szerint el van választva és az egyes csoportokon belül a rendezés is megindult. Erre a munkára, főként erre a munkáskézre égetően nagy szükség volt. Mert a kéziratok és okleveles osztálynak soha sem volt szakszerű gondozója. Kutatója és kihasználója azonban annál több és igen kevés volt az, a ki szenvedélylyel és rátermettséggel forgott volna abban a nagyon értékes gyűjteményben. Az egész anyag nyilvántartását célzó levéltári rendszert is megállapítottuk, a megfelelő katalógus-szekerényt is megkaptuk és most már csak idő és segítő kéz kell hozzá, hogy az egész levéltár és kéziratár rendezve legyen.

Könyvtárunk kifelé is törekedett hatni. A petrozsényi polgári

olvasókörnök kettős példányaiból egy nagyobb gyűjteményt juttatott, a régészeti osztálynak átengedte szakbeli irodalmának duplumait, a szegedi Somogyi-könyvtárral és a pápai ev. ref. főgimnázium könyvtárával alkalmi cserét kötött, mindez az igazgató-választmány beleegyezésével. Tudományos összeköttetéseit megtartotta, sőt gyarapította, kifelé ma igen élénk kölcsönzési forgalmunk van és idehaza úgy az olvasóterem látogatása, mint könyvtárunk használata tekintetében is, jelentékeny haladás mutatkozik. A kölcsönzési forgalom és a látogatás statisztikája, melyet mellékletül adok, igazolja ez állításomat.

Van még egy kérdés, a melyet meg kell érintenem. A sajtóügyi kötelespéldányoknak maig függőben levő ügyét értem. Az erdélyrészi két főügyészség területén gyűjtött sajtóügyi kötelespéldányok beszoigáltatása és átvétele teljesen rendben van, rendben van a budapesti kir. főügyészség területéről való anyag átvétele is, de ez az utóbbi nem kizárólagos tulajdonunk, tehát nem rendelkezhetünk vele. Ily módon most már az 1898—1902. évek sajtóügyi példányai várnak elosztásra és feldolgozásra. A kérdés az osztályos budai könyvtár-egyesület magatartásán határozódik, az a megosztozás alapját tevő elvek megállapításában eddig még nem foglalt állást. Így az 5 év anyaga ma is javarészában érintetlen, esupán azok a lapok vannak feldolgozva, melyekre a mi jogunk kifogás alá nem eshetik.

A könyvtár jövendő fejlődése elé mindezek alapján nagy váraozással nézhetünk. Van reményünk, hogy a közoktatásügyi kormány a könyvtári épület felépítésében még ez év folyamán döntő elhatározásra jut; van reményünk, hogy a fokozott munkához a kellő személyzetet rövid időn biztosítani tudjuk; van reményünk, hogy a közönség azzal a szeretettel fog bennünket támogatni, a melynek fényes eredményéről éppen ebben a jelentésben számoltam be. Ha azonban arra gondolok: lesz-e reményünk arra, hogy a könyvtár anyagi javadalmazás tekintetében kulturális fontosságához és eddigi szoloigaltatásához mérten el lesz-e látva? akkor bizony — őszintén szólva — nincs másban reményem, mint a jó Istenben, a ki öröködik felettünk és nemzeti intézményeink felett. Erős alap ez minden körülmények között erős hitű embernek.

A mellékletekben bemutatom 1. a könyvtár gyarapodásáról szóló összefoglaló kimutatást, 2. az ajándékozókról szóló részletes kimutatást, 3. a csereviszony alapján nyert anyagról szóló kimutatást, 4. az egyesített könyvtárak kölcsönzési és olvasótermi forgalmáról szóló kimutatást és végül 5. az olvasóterem látogatásáról hozott határozatokat.

Beszámolóm nem volna teljes, ha megfeledkezném azokról, kiknek a muzeum ez évi gazdag aratását köszöni. Legelső sorban

munkatársaimról. Ők dolgoz és gondos sáfárai a mi anyagunknak, a végzett munka után méltán remélhetik a közgyűlés előtt kifejezendő elismerésemet. Szívesen adom, örömmel teszem, mert igen jól tudom, hogy az új életre kelő eszményi törekvésben fiatal szívöknök és tapasztalt munkájoknak egyaránt nagy része van.

Hálával kell megemlékezni azokról, kikkel hivatalos érintkezéseim révén mint a muzeumi könyvtárnak igazi jóakaróival megismerkedtem és a kiket szinte a könyvtár külső munkatársainak kell tekintenem. Nevöket nem írom le, mert szerénységök tiszteletben tartásával is tartozom nekik.

Hálával emlékezem meg adakozó és támogató jóakaróinkról és itt is kifejezem nyilvánosan és ünnepi szívvvel, hogy áldozatkészségök és hazafias fölbuzdulásuk a legbeesebb gyarapodások egyike, a mely hemünkét ebben az évben ért.

Végül hálával emlékezem meg a tud.-egyetem tekintetes tanácsáról és rectorairól s a kultuszminiszteriumról. Ha tehettem valamit ebben az évben és ha valamit tehetett a könyvtár: csak az ő érdemből tehattük, mert bizony a muzeumi javadalom terhére és személyzetével a vázolt intenzívus tevékenység és berendezkedés vagy a lehetetlenség körébe, vagy a kivárthatatlanság terminusára odázódott volna el. Ez az egy év is meggyőzhet minden kesergőt arról, hogy az egyetemmel való kapcsolat volt az egyetlen biztosíték a könyvtár tovább fejlesztésére és fölvirágoztatására.

Kérem jelentésem tudomásul vételét.

Kolozsvárt, 1904. márczius 16.

ERDÉLYI PÁL,
igazgató.

1) Teljes kimutatás az Erdélyi Múzeum-Egylet könyvtárának gyarapodásáról az 1903. évben.

A) a nyomtatványi osztályban:

Vétel	126 mű	332 köt.
Ajándék	3553 „	5660 „
Csere a) az orvos-term.-tud. szakoszt. részéről	23 „	95 „
b) a böles-, nyelv- és tört.-szakoszt. részéről	1 „	25 „
c) alkalmi csere	19 „	42 „
Köteles példány	157 „	736 „

Összes gyarapodás . 3879 mű 6890 köt.

Az egész gyarapodásban duplum 667 mű 1112 köt. tehát
marad a tiszta gyarapodás 3212 „ 5778 „

Összesen 3879 mű 6890 köt.

Az egész gyarapodásból a RMK. gyarapodása 22 mű 22 köt, ebből
duplum 3 „ 3 „

A RMK. tiszta gyarapodása . . . 19 mű 19 köt.

B) a kézirattárban:

Vétel	6 mű	6 köt.
Ajándék	133 „	160 „
Összes gyarapodás	139 mű	166 köt.

C) a levéltárban:

Vétel	59 darab.
Ajándék	985 „
Összesen	1044 darab.

2. Az Erdélyi Múzeum-Egylet könyvtárát az 1903. évben ajándékaikkal gyarapították:

A) a nyomtatványi osztályban:

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterium	— mű	1 kötet
„ „ „ földművelésügyi	11 „	15 „
A képviselőház	2 „	28 „
A múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelősége	1 „	2 „
A „ „ „ tanácsa	— „	1 „
A kolozsvári m. kir. F.-J. tud.-egyetem rektori hivatala	— „	5 „
A „ „ „ „ „ math. és term.-tud. kara	2 „	3 „
A budapesti m. kir. tud.-egyetem	4 „	5 „
Az esztergomi főegyházmegyei könyvtár	1 „	2 „
A kalocsai érsekség	— „	1 „
A m. kir. földtani intézet	1 „	1 „
A székesszévi statisztikai hivatal	— „	1 „
A meteorológiai és csillagászati múzeum	1 „	1 „
A magyar mezőgazdasági „	1 „	1 „
Szilágy vármegye	— „	1 „
Brassó városa	— „	1 „
A kolozsvári kereskedelmi és iparkamara	— „	1 „
Az E. M.-E. orv.-term.-tud. szakosztálya	— „	1 „
Az E. M. K. E.	— „	1 „
A Magyar Védő-Egyesület	1 „	1 „
Verein für siebenbürgische Landeskunde	— „	1 „
Kolozsvári Kaszinó	6 „	127 „
„ Egyetemi Kör	— „	1 „
Bába-Kalendárium kiadó hivatal	— „	1 „
Aquila szerkesztősége	— „	1 „
A Természet szerkesztősége	— „	1 „
Az En Újságom kiadóhivatala	— „	1 „
Gr. Almásy Dénes	1 „	1 „
Balló István	1 „	1 „
Barthos Indár	1 „	1 „
Gr. Bánffy György	314 „	319 „
Ózv. Beldi Istvánné	1 „	1 „
Dr. Borbás Vincze	1 „	1 „
Buday Sándorné	2 „	2 „
Dr. Nic. Walther Clemm (Darmstadt)	2 „	2 „
Czerny Antal	1 „	1 „
Dobrowsky Ágost	1 „	2 „
Dr. Erdélyi Pál	4 „	31 „
Dr. Esterházi Sándor	1 „	1 „
Fialla Lajos (Bukarest)	1 „	1 „

Dr. Gergely Sámuel	106	mű	130	köt.
Gopesa Endre	1	"	1	"
Dr. Gyalui Farkas	1	"	1	"
Dr. Haller Károly	1	"	1	"
Hangay Oktáv	58	"	72	"
Hantz György	—	"	1	"
Dr. Ibrahim Pacha (Konstantinápoly)	—	"	1	"
Juhos J.	1	"	4	"
Kelemen Lajos	1	"	1	"
Gr. Kemény Sámuel (régí ajándék)	20	"	20	"
Br. Kemény Pál	926	"	2329	"
Dr. Kenyeres Balázs	6	"	6	"
Kiss Árpád	2	"	3	"
Kőrösi József	1	"	1	"
Kopp József	4	"	66	"
Kovács Ede	1	"	1	"
Gr. Kuún István	1	"	1	"
Magyarek A.	1	"	1	"
Matolcsi J.	—	"	1	"
Dr. Márki Sándor	—	"	4	"
Merza Gyula	1	"	1	"
Dr. Nagy Mór	1	"	1	"
Orosz Ede	2	"	2	"
Dr. Orient Gyula	8	"	9	"
Palkovits József	1	"	18	"
Pap Domokos	11	"	11	"
Péterfi Zsigmond	2	"	2	"
Poszler J.	1	"	1	"
Dr. Richter Aladár	186	"	209	"
Roska Márton	1	"	1	"
Schwörer N.	1	"	1	"
Szabó Ervin	1	"	1	"
Dr. Szádeczky Lajos	109	"	131	"
Özv. Szász Domokosné	33	"	97	"
Sztripszky Hyador	61	"	93	"
Tegző Ambrus	1	"	1	"
Valkovszky M.	1	"	1	"
Dr. Vályi Gábor	1	"	1	"
Zoltán Lajos	1	"	1	"
Br. Radák Adámné régí ajándéka	1549	"	1731	"
Egyes nyomdák ajándékai	82	"	125	"
Ismeretlenek	6	"	7	"
Összesen	3553	mű	5660	köt.

B) a kézírattárban:

Dr. Gergely Sámuel	6	mű	7	köt.
Br. Kemény Pál	45	"	51	"
Dr. Kenyeres Balázs	1	"	1	"
Kristó Imre	1	"	1	"
Pap Domokos	6	"	5	"
Poszler J.	1	"	3	"
Sztripszky Hyador	7	"	8	"
Ismeretlen ajándéka	1	"	1	"
Régí vegyes szerzemények	65	"	83	"
Összesen	133	mű	160	köt.

C) a levéltárban:

Benedek Elek	124	darab.
Juhos J.	41	"
Karl Ferencz	37	"
Kovács Ede	1	"
Pap Domokos	168	"
Pálffy Sándor és Zsigmond	28	"
Poszler J.	246	"
Szathmáry Elek	321	"
Régiségtárból áttéve	19	"
Összesen	985	darab.

Továbbá:

Gr. Lázár Mórné: Szárhegyi gr. Lázár-család medgyesfalvi levéltára,
 Szenkovits A.: Pókai Sárosy-család levéltára,
 Kolozs megye: Kiselejtezett levéltári anyagának kiválasztott része.
 Gr. Bánffy György levéltára.
 Br. Kemény Pál br. Kemény-es. malomfalvi ágának levéltára
 Br. Apor Gáborné Br. Apor Péter levelezése. 2385 darab.

3. Az Erdélyi Múzeum-Egyelet könyvtárába az 1903. évben beérkezett cserepéldányok

A) az orvos-természettudományi szakosztály részéről.

A csereviszonyban álló társulatok, intézetek stb.

Budapesti kir. orvosegyesület	—	mű	1 kötet
Pozsonyi orvos-természettud. egyesület	—	"	1 "
Selmeczbányai gyógyászati és természettud. egylet	—	"	1 "
Magyarországi Kárpátgyelet	—	"	1 "
M. kir. földtani intézet	1	"	3 "
Naturforschende Gesellschaft in Basel	—	"	2 "
Bergens-Museum	—	"	6 "
Naturforschende Gesellschaft in Bern	—	"	1 "
Schlesische Gesellschaft f. vaterländ. Cultur. Breslau	—	"	1 "
Naturhist. Verein d. preuss. Rheinlande . . . Bonn	—	"	1 "
Société entomologique de Belgique Bruxelles	—	"	1 "
" malacologique "	—	"	1 "
" nat. des sciences natur. et math. de Cherbourg	—	"	2 "
Royal Irish Academy Dublin	—	"	1 "
Phys.-med. Societät in Erlangen	—	"	1 "
K. Gesellschaft d. Wissenschaften zu Göttingen	—	"	2 "
Naturwiss. Verein f. Steiermark Graz	—	"	1 "
Société Hollandaise des sciences à Harlem	—	"	1 "
Université de Jassy	—	"	1 "
Naturforschende Gesellschaft in Jurjev	1	"	2 "
Phys.-oek. Gesellschaft zu Königsberg	—	"	1 "
Matematyczno-przyrodnicza Akad. Umiejtnosci w. Krakowie	—	"	2 "
Museum Franc.-Carolinum Linz	—	"	1 "
Royal Society London	—	"	5 "

Ges. z. Beförderung d. ges. Naturwiss. zu Marburg . . .	— mü	1 kötet
Verein d. Freunde d. Naturgeschichte in Mecklenburg . .	— „	1 „
Société Impériale des Naturalistes de Moscou	— „	1 „
Nassauische Verein f. Naturkunde	— „	1 „
Naturhistorische Gesellschaft zu Nürnberg	— „	1 „
Société Zoologique de France Paris	— „	1 „
Società Toscana di Scienze Nat. residente in Pisa	— „	1 „
Deutsch. naturw.-med. Ver. f. Böhmen „Lotos“ in Prag . .	— „	1 „
Jednota Ceskych Matematiku v. Práze	2 „	2 „
Naturwiss. Verein zu Regensburg	— „	1 „
Kongl. Svenska Vetenskaps Akademie Stockholm	— „	2 „
Stavanger Museum	— „	1 „
Thurgauische Naturforschende Gesellschaft	— „	1 „
Upsalai egyetem	4 „	4 „
Utrechtsch Genootschap v Kunsten u. Wetenschappen . .	— „	2 „
K. K. Naturhistorische Hofmuseum in Wien	— „	2 „
Naturforschende Gesellschaft in Zürich	— „	2 „
Royal Society of Canada	— „	1 „
Cincinnati Museum	— „	1 „
Mus. Nat. Uruguay	— „	1 „
U. S. Dep. of Agricultur Washington	— „	2 „
Smithsonian Institution	10 „	17 „
Annales Mus. Nat. Hung.	1 „	1 „
Földtani Közlöny	— „	1 „
Orvosi Hetilap	1 „	1 „
Természettudományi Közlöny	— „	1 „
Archiv der Naturkunde Liv-Lands	1 „	1 „
Arkiv for Botanik	1 „	1 „
„ „ Zoologie	1 „	1 „
Upsala Läkareförenings Förhandlingar	— „	1 „
Összesen:	23 mü	95 kötet

B) a bölcsészet, nyelv és történelmi szakosztály részéről:

A csereviszonyban álló társulatok, intézetek stb.

Alsófehérmegyei tört., rég. és term.-tud. egyesület	— mü	1 köte
Bács-Bodroghmegyei történelmi társulat	— „	1 „
Debreczeni Csokonai Kör	— „	2 „
Honti Múzeum	1 „	1 „
Nagybányai Múzeum-Egylet	— „	1 „
Magyar Iparművészeti Társulat	— „	1 „
Verein f. siebenb. Landeskunde	— „	1 „
Kais. Akademie d. Wissenschaften in Wien	— „	1 „
K. B. Akademie d. Wissenschaften zu München.	— „	1 „
Royal Society. London	— „	2 „
Kongl. Vitterhets Historie och Antiquitets Akademie Stockholm	— „	1 „
Archeologiai Értesítő	— „	1 „
Armenia	— „	1 „
Budapesti Szemle	— „	4 „
Keresztény Magvető	— „	1 „

Magyar Iparművészet	— mű	1 kötet
„ Könyvszemle	— „	1 „
„ Nyelvőr	— „	1 „
Turul	— „	1 „
Transilvania	— „	1 „

Összesen 1 mű 25 kötet

C) *alkalmi csere* :

A kolozsvári m. k. F. J. tud.-egyet. könyvtárától	3 mű	10 kötet
A szegedi Somogyi könyvtártól	16 „	32 „

Összesen 19 mű 42 kötet

Összegezés:

Cserepéldányok az orv.-term.-tud. szakoszt. részéről	23 mű	95 kötet
„ a böles., nyelv és tört. „ „	1 „	25 „
Alkalmi csere	19 „	42 „

Az 1903. évben beérkezett cserepéldányok összege. 43 mű 162 kötet

4. A kolozsvári m. kir. Tudományegyetem és Erdélyi Múzeum-Egylet könyvtárának használata 1903-ban.

H ó n a p	Házi használatra kivett művek		Az olvasótetemben használt művek	
	Hány mű	Hány darab	Hány mű	Hány darab
Januáriu s	453	507	1006	1359
Februárius	402	479	1112	1502
Márczius	321	395	1447	1788
Április	307	412	810	1175
Május	275	381	720	1084
Junius	239	354	579	898
Szeptember	375	465	2857	3658
Október	536	627	4329	4957
November	825	926	4773	5864
Deczember	693	784	3101	3718
Összesen :	4426	5330	20734	26003

5. Tájékoztítás a könyvtár használatáról.

1. Az olvasó-terem nyitva van d. e. 9—1-ig és d. u. 3—7-ig.
2. A könyvtárakból október—februárius hónapokban d. u. 3 órán túl ; márczius, szeptemberben d. u. 4 órán túl ; a többi hónapokban d. u. 5 órán túl könyv ki nem adható.